

Gazeta si Fóiea esse regulatu o data pe septemana, adeca: Martia. —

Pretulu loru este pe 1 anu 10 f., pe diumetate anu 5 f. austr. inlaturu Monarchiei.

GAZETA

TRANSILVANIAE.

Pentru tieri straine 7 f. 35 cr. pe 1 sem., si 14 f. 70 cr. pe 1 an. Se prenumera la tóte postele c. r., cum si la toti cunoscutii nostri DD corespondinti. Pentru serie „petit“ se ceru 8 cr. val. austr.

Monarchi'a Austriaca.

Autonomi'a Transilvaniei in uniunea cu Ungari'a mai nainte de a 1530.

In Nr. 48 alu acestei Gazete prin articulu titlaturu: „Autonomi'a Transilvaniei“ amu datu precum credemu lectoriloru nostrii materialu si ocaziune, in urm'a careia se caute fiecine in documintele istorice si se'si castige singuru convictiunea in privinti'a drepturiloru de autonomi'a acestei tiere, dela a. 1526 incóce.

Pentru periodulu de timpu dintre 1526 si 1691 amu fi potutu in-tari mai multu adica a dice, ca pe atunci Transilvani'a si cu partiile rupte catra ea din Ungari'a a fostu chiaru s u v e r a n a; acestu terminu in sa nu amu voitu alu aplicá pentru atunci inadinsu.

Acelu articulu alu nostru a fostu precum aflaramu mai tardiu, fórte reu priimitu de catra colegii nostrii dela Clusiu, eara acést'a din acea cauza, ca dumnealoru a esplicatu acea comunicare a dateloru istorice cá facuta cu scopu antiunistu. — Intr'aceea totu noi disertandu in Nr. 53 mai pe largu despre „uniunea Transilvaniei cu Ungari'a si de natur'a aceleiasi, amu venitu la acelu resultatu alu cercetariloru noastre, cumca natiunii romane din Transilvani'a nu mai are se'i pase nimicu de acea uniune, ci ca aceeasi este curatu numai treb'a casei domnitóre austriace si a suveranului ei; de unde colegii nostrii din Clusiu potea se incheie, ca cu noi n'are se'si mai sparga capulu nimini pentru acea uniune.

Cu atata s'ar fi potutu incheié disputá nóstra despre autonomi'a si uniune.

Cu tóte acestea credinciosi promisiunii nóstre date in susu citatii Nri, constrinsi totuodata de a indepliní lacun'a disertatiuniloru nóstre istorice pe seculii mai nainte de 1526, ne vomu impulpá cá se deslegamu intrebarea déca Transilvani'a in seculii pe candu se dice ca a fostu unita cu Ungari'a va fi avutu vreo umbra de autonomia, séu ca legislatiunea si administratiunea ei a fostu cu totul nulificata si contopita in Ungari'a.

Este in sa óre timpulu de a face la studii istorice, de a resbate prin bibliotece si archive locuite mai multu de síoreci? Nu; ci ne vomu folosi cá in fuga numai de resultatulu studiiloru facute de alii pe catu s'a potutu din acei seculi, in carii scrisulu era numai cá de lusu, pastrarea de chrisóve si protocóle in archive o raritate, cá se tacemu ca si din cate s'au fostu pastratu, dupa timpuri s'au devastatu si nimicitu prin focu si vandalismu.

Mai multi din lectori cunosecu carticic'a publicata la an. 1844 de consiliariulu Iosifu Bedeus de Scharberg, titlaturu: „Die Verfassung des Grossfürstenthums Siebenbürgen aus dem Gesichtspunkte der Geschichte, der Landesgesetze und des bestehenden öffentlichen Rechtes.“ —

Reposatulu Bedeus cu tóta istetimea sa pe la 1844 nu a potutu prevedé nici anulu 1848 cu atatu mai pucinu 1860; asa elu cu privinti'a la autonomi'a Transilvaniei pana la 1526 scria dela pag. 25 in nainte unele cá acestea:

Totusi Transilvani'a si pe catu a fostu impreunata cu Ungari'a isi avea dietele sale separate (osebite), si cele trei natiuni de statu (nobili, secuii si sasii) apucaseru mai de multu a tiené adunari comune; aceleasi in sa nu era de a se privi atatu cá corpuri legislative, ci chiamarea loru era mai cu séma a publicá legile decretate in dietele Ungariei; pe lunga acést'a invoirea de a priimi si a impartí contributiunile cerute de rege, séu si deliberarea in cause de judecata; eara déca se mai incheia si alte decrete, acelea privia numai afaceri speciale pentru Transilvani'a, mesuri pentru apararea patriei in contra

inimiciloru din lautru si din afara si uniunile pentru aparamentulu reciprocu — Diete de acestea speciale se conchiamá uneori prin in-susi regele, de regula in sa prin vaivodi. Acést'a se adverece prin mai multe esemple care se voru enumera mai la vale, eara mai virtosu acea instructiune data de regele Ferdinandu I. la a. 1555 vaivodiloru Franciscu Kendi si Stefanu Ruzskai, intru care se dice mai anteu, ca acestia trebuie se aiba tocma acelu cercu de activitate, pe care lu avuseru si vaivodii de mai nainte (auctoritate illa sint qua priores Vaivodae — fuerunt).

Presiedinti'a in acele diete ale Transilvaniei provinciale o pórtá uneori regele, alteori comisari séu plenipotenti regesci denumiti inadinsu, eara mai de multe ori vaivodulu.

In documintele séu chrisóvele vechi se afla multe esemple pentru tienerea de diete provinciale in Transilvani'a. Din aceleasi scótemu aici in ordine chronologicu atateá cate s'au gasitu pana acum (pana la an. 1844).

In an. 1322 scrie vaivodulu de atunci: Nos Thomas Vajvoda Transilvanus et Comes de Zonuk — — — Quod cum anno Domini 1322 in octavis Paschae in Keresztes una cum Regni Nobilibus, Siculis et Saxonibus, ubi D. Episcopus Transilvaniensis et discreti viri intererant, Magister Gyegus filius Nicolai — — adstendo Nobis significare curavit quod Comes Küküllő quosdam possessiones suas — — vellet attrahere, seu ampliare ad iudicatum suum.

Adica: in a. 1322 se aduná dieta, pentru cá se jude între nobili; mari (dintre carii unulu dopa nume sémana tare á fi fostu romanu), pentru rapire de tienutu séu mosia.

In 1363 se aduná o dieta mare in Turd'a — (unde in acei seculi se aduná fórte desu, pentrucu Turd'a era cetate, eara nu satoiu cá in dilele nóstre); acolo se impacá definitivu o cérta mare dintre Ioanu fiulu lui Nicolae in contra episcopului transilvanu din caus'a mosiei Uióra. Acea dieta o conchiamase voivodulu Dionisiu.

1398 Regele Sigismundu avendu se impace o diferentia mare escata între nobili si romani din caus'a platii diecimeloru promite Transilvaniei ca va conchiamá dieta, ca va veni si elu la acea: „Venturi tandem in vestri medium deductis vobiscum inibi expediendis longioribus tractatibus et consiliis in his et aliis disponemus finaliter — — — ad quod cuilibet statui aequum fiet, secundum justam rationem.

1427 a tienutu totu Sigismundu o dieta in Brasiovu, in care s'a tractatu pentru tienerea armatei si pentru vinderea sarii, — doue afaceri de prea mare insemnatate.

1437 faimos'a dieta in care s'a inchiegatu cea din taia uniune a celoru trei in contra unuia in dilele voivodului Lorandu Lepes in orasiulu (oppidum) Capaln'a (Vedi P Maioru. Eder. Supplex li. bellus. Arpadia etc.)

1433. Regele Albertu conchiamase o dieta generala in M. Osiorheiu.

1454. Dieta generala ear' in Capaln'a.

1455. Dieta generala conchiamata de Ioanu Corvinu Hunyad ear' la Turd'a.

1459 a fostu earasi o dieta generala fórte interesanta la Mediasiu, in care s'a inchieietu o noue uniune a celoru trei natiuni, care apoi s'a coprinsu intr'unu actu séu documentu publicu — ca datu din diu'a s. Ecaterinei.

1461. Vicevoivodii George dela St. Ivann si Benedictu Gebarth conchiamara o dieta generala la Ernotu (Radnotu) in nisce afaceri fórte grele — in quibusdam perarduis earundem partium Transilvanarum negotiorum expeditionibus, cum dice documentulu.

огрні сжтвзрелѣ ші рѣдѣчина рѣхлѣі, а хрѣі ші а сер-
витагійі, адевѣрѣ къ ачеа кѣрѣ ар ѳі чева кам еотраордінарѣ,
днѣсѣ ѳѳрте сігѣрѣ ші мѣнтѣіорѣ. —

Брашовѣ, дн 9. Дечемѣре 1860.

Чѳі 42 кончетѣжені каріі аѣ сѣхскрісѣ програма
дін Брашовѣ.

Brasiovu, 14. Decembre. Alalta eri, in adunantia magistratu-
lului si comunitatii centomvirale depuse juramentul celu vechiu alu
constitutiunei sasesci nou alesulu si dela locula inaltu intaritulu ora-
toru D. Franz Greissing, fiindu salutat de catra magistratu cu
o cuventar, la care respuise D. oratorulu cu multu tactu, aratandusi
bucuri'a, ca sasii earasi isi recastigara institutiunile avute de 700 ani,
dupa diplom'a imperatésca, care sa se silésca a le reinfiintia cu mo-
deratiune. —

Faima apoi dice, ca bar. de Salmen va reintrá in postulu seu
de grafu alu natiunei sasesci; precum si ca de consiliari la cancela-
ria de curte s'ar fi denumitu DD. Angialu, Banfi, Roth si Cosma din
Zarandu, ceea ce inca nu se scie oficialminte.

Lipova in Banatu. Orasiulu nostru avea odata unu nume fôrte
mindru, pentru rómánismulu ce se desvoltase in sinulu lui. — De era
veru o cauza de dreptu, séu de viétia pentru nationalitatea romana,
romanii 'si unia puterile materiale si morale, si lucra pentru tôte la
ce avea dreptu, ce era bunu si frumosu. Si de nu facura ei minuii
in Lipova, ni-au lasatu macaru suveniru de nationalitate. Unde e unu
Giurgiu, si Stoica?! si altii, — de ar mai trai! —

Acuma candu avemu libertate sa graimu si sa facemu pentru na-
tionalitate; caudu avemu egalitate ca se ne esecutam drepturile nó-
stre, ce ni li-a datu Dumnedleu si Imperatulu; candu tôte popórele
din imperiu se destépta si apera ce e alu seu, noi tacemu, nu pentru
ca amu vre toti se tacemu, ci pentruca nu vremu toti se vorbimu si
se facemu ce se cuvine, ce e iertatu si ce putemu. — Asia, — cle-
vetimu despre alte nimicuri, eara nu despre aceea, p. e. cum se a-
vemu mai bine grije de cultur'a tinerimii romane; — cum se introdu-
cemu limba romana la comunitate, de órece suntem aprópe de 5000
de romani, si ceialalti sunt pe jametate séu baremu sa se lucre si in
limba nóstra; — cum se cetimu cu totii — dela carii se cere —
diurnalele romane ca se scimu ce facu popórele in tíera, si ce facu
romanii; — cum se facemu din caudu in candu, catu putemu, si noi
ca altii buní cate o colecta, p. e. pentru fundulu Gazetei, museulu din
Blasiu, monumentulu lui Marianu etc, caci tôte sunt pentru binele
publicu romanu, si pentru propasirea si marirea lui?!

Ci noi — (sa ne marturisimu pecatele, dóra ni se voru ierta) —
durmimu pe cauza nationala, apoi déca ne trezimu, ne mai sfadimu
pentru simpatiele si antipatiile catra alte popóre, ma (fia spusu nu-
mai la urechia popei) unii ne lapadamu si de interesulu nationalu, ab-
dicemu de viitorulu nostru mai hunu, si de si avemu intre noi, pe
unii carii se sciu aflá mai bine in timpulu de adi, nu-i bagamu in sé-
ma, caci totuinsulu ne facemu cu capulu mare (dar' durere ca-su si
góle), si diplomati cu deosebite politici, atunci candu care din care
se incarca pe — noi. — Atata numai ne manganie, ca mai cunoşcemu
si in alte parti — prepadii. —

Sunt intre noi, si cu inima romana, si facu ce potu, dar' ce ar
trebui nu potu fara altii, si acésta e tóta durerea. — Insa lasa ca
tôte vinu la mesura, si innaintea tribunalulu nationalu voru fi intre-
bati, pentru ce mai profanáza numele de romanu??

No, iéca noutatea din Lipova, — ca se nu remana cumva ora-
siulu acestu vestitu afara — din jurnalistica, — ca ar fi paguba pen-
tru — statistica. —
Unii.

UNGARIA, 10. Дечемѣре. Шнѣ телеграмѣ а лѣі „Banderer“
аншнѣ, къ адшпареа комитатенѣ се дескисѣ ла 10 óре. Коми-
татнѣ ера фѳрте вине репресжнтатѣ ші къ тѳтѣ маса до попорѣ
не дін афарѣ ордінеа нѣ се тѣрѣрѣ. Комитатнѣ ера конститѣитѣ
не васае ан. 1848. Комитетнѣ векіѣ лші дедѣ димісіінеа.

Шнѣ касѣ фѳрте фаталѣ се днжтплѣ дн Сафінѣ дн
Шгаріа де кѣтрѣ Моравіа. Шні повілѣ магіарѣ шезіндѣ ла о
масѣ къ шнѣ пѣлгаріѣ магіарѣ днчснѣрѣ а ворбі деспре політїкѣ.
Новілнѣ зїсе, къ акшм еаршї вїне тімпнѣлѣ, ка арїстокраціа сѣ шї
реканете дрептѣріле лѣате къ сіла. Пѣлгаріѣлѣ зїсе, къ ачѣста
нѣ ва маі ѳі ка днпінте де 1848, атнчї немешнѣлѣ тѣрѣатѣ стрї-
гѣ, тѣрѣе се вїпѣ еаршї тѳте аколо, ка кнндѣ ва днпншкн не
знѣ кнне ка ачеста де цѣранѣ сѣ нѣ аївѣ маі мнїтѣ де а рес-
пннде декѣтѣ се денпнѣ 5 фр. Цѣраннѣлѣ лї респннсе, атнчї шї
еї ар декнла не тодї немешї къ фѣрка. Немешнѣлѣ фѣрісѣ лѣѣ
знѣ кнцїтѣ шї лѣѣ вѣрж дн пнптечеле цѣраннѣлѣ де врѳо кнгева
орї! Вотѣ пнндї ла педѣнеа немешнѣлѣ, шї ка че жѣдекатѣ
ва авѣ. —

Viena. De atatea dile imblatescu Gazetele Vienei resignarea
min. gr. Goluchovski si denumirea de ministru a renumitului barbatu

D. de Schmerling, care inca abia s'a facutu. Causa intariderei aru fi
fostu, ca Schmerling pretinde publicarea statutelor renunitului federa-
listu gr. Stadion, egalitatea confesionala, despartirea administratiunei
de justitie, juri, si alta lege de presa dupa spiritulu modernu.

Cronica straina.

ИТАЛИА. Рецелѣ Вікторѣ Емансѣлѣ фѣ прїмітѣ дн Сїсіліа
къ фѳрте марѣ кнлѣрѣ, шї амѣзндѣ аколо гѣбернїлѣ ла 7. се
рептѳрсе дн Неаполе. Армата че се аѳлѣ ла 300,000 се дн-
парте дн чеа де сѣдѣ снптѣ команда лѣїдела Рокка, къ кортелѣ
дн Неаполе шї чеа де пордѣ къ кортелнѣлѣ дн Міланѣ снпт Чї-
алдіні, еарѣ ресерве снптѣ Ламарморас, карѣ тотѣ органисѣзѣ ла
реціменте нѳсе. Парлам-нтнѣлѣ шїтеї Італїе се ла дескїде дн
Іанзарїѣ шї днпѣ вотнѣлѣ лѣї се ва прокїтма С. Еманселе де реце
алѣ Італїеї, авнндѣ асѣкѣраре, къ Франца шї Англїа дндатнѣлѣ
ворѣ рекнншїте шї шї ворѣ акредїта солїі лорѣ ла поза Італїе.

Ла Гаета се аштѣптѣ о ескадрѣ, че порнеште дін Ценза
шї карѣ ва блока Гаета де кѣтрѣ марѣ. Неште тѣрѣрѣрї реак-
ціонаре лчї шї кѳлеа ле респннсе гвардіа; еарѣ кавса Ромеї стѣ
днкѣ днпнжнлѣ днвоїелелорѣ де а се десдѣзна Пнпа дн банї.

Дела Ценза се скріе дн Парїсѣ, къ планнѣлѣ о гата ка о со-
ціетате регнлатѣ де корѣвїї сѣ цїпѣ комнїкаціінеа неїтрѣрѣптѣ
днтре Ценза шї Галаці, нѳте денпнціінеа дін Прїнціпате, карѣ
тѳрсе дн Неаполе опре а салѣта не Вікторѣ Емансѣлѣ аѣ датѣ
окасїіне жѣрналелорѣ цѣрмане, а лѣцї ідеа, къ Італїа с'ар ѳі
днцелесѣ къ Прїнціпнѣлѣ дн кавса шнї статѣ інѳїпнціндѣ ла Днлѣре
снптѣ корѣна лѣї. Ачѣста се ворбі маї ерї, къ е інтенціінеа лѣї
Наполеонѣ, днсѣ дѣрере, къ асѣменеа іскодїрї цѣрмане дн вртѣ
тотѣ еї ле акацѣ де гѣтнѣлѣ ротнѣлнѣ, къ еїѣ ар вѣра нѣмаї
Дакѳ-Романїа, кнм о фѣкѣ акшм „Banderer“, пенѣрѣ ка сѣ не
пѳтѣ челѣ пнцїпѣлѣ снптѣ стѳтѣ де пренѣсѣ, а не прегнті апѣсаре
къ реешїреа лорѣ ла снпремацие. Фапте, нѣ ворѣеле снпт деа-
жнпсѣ ла асѣменї пренѣсѣрї рѣзѣтѣчѳсе.

ФРАНЦА. Парїсѣ. Дн 24. Ноѣмѣре фѣкѣ днпер. Напо-
леонѣ III. о скїтварѣ дн політїка інтерїорѣ, карѣ окнпѣ акшм
тѳтѣ преса екрѳеанѣ шї дипломатїа. Елѣ дедѣ сенатнѣлѣ шї кѣ-
тѣрїлорѣ дрептѣ де а вота аснпра адрееї ла кнвнжнтнѣлѣ де тронѣ,
карѣ се ва дїскнѣта дн пресенца комїсарїлорѣ гѣберннлнѣ, че ворѣ
да деслѣчїрї аснпра політїчеї інтерне шї естерне. Регламенталѣ
леціслациінеї с'а отрѣштатѣ шї корнѣлнѣ леціслатївѣ і с'а датѣ
дрептѣ а пронпне скїтѣрї дн леці. Мїністрїї фѣрѣ портѳолїѣ кѣ
прешеднції шї метѣрїї консілїлнѣлѣ де статѣ ворѣ аперя пропнне-
ріле де леці. Мїністернѣлѣ касеї днперѣтешїї с'а днтрѣнїтѣ кѣ
атрївнтеле марелнѣ марешалѣ алѣ палатнѣлнѣ. Мїністернѣлѣ дін Ал-
цѣрїа шї колонїї с'а редїкатѣ шї негѳцелѣ колонїелорѣ с'аѣ шнїтѣ
къ мїністернѣлѣ де марїнѣ. Chaffelour-Laubat се денпнї де
мїністрѣ марїнеї, адміралѣ Хамелїнѣ де марѣ канчеларїѣ алѣ ле-
ціінеї де опѳре, Дѣка де Малакофѣ де гѣбернаторѣ цѣнералѣ дн
Алцѣрїа. Дела мїністернѣлѣ де кнлѣ шї інстрѣкціїне сѣѣ лѣатѣ
ратнїріле че нѣ таїе неміжлѳчїтѣ дн днпнцнпнжнтѣ шї с'аѣ снпсѣ
мїністернѣлнѣ де статѣ. К. Валевскї а реїпнтраѣ дн актївїтате,
Персіні, фѳстнѣлѣ солѣ дн Англїа с'а денпнїтѣ де мїністрѣ де ін-
терне, Foccade La Roquette de min. de finance, Billault шї
Magne de мїністрї фѣрѣ портѳолїѣ. — Тѳтѣ Франца се тѣмѣкѣрѣ,
къ днператнѣлѣ а фѣкнїтѣ ачестѣ кончесїіне констїтнціоналѣ де
сіне шї дін конвїнцереа де дорїнцелѣ попорнлнѣ. Се нѳте, къ
лѣкѣрї марї ворѣ венї дн політїкѣ шї Наполеонѣ вѣра ка націі-
неа франчесѣ се іеа парте шї ла декретїрі політїче естерне.
С'а шї датѣ mandatѣ контреадміралнѣлѣ Лабрѣс, ка сѣ се нѣлѣ
флота фѣрнческѣ дн старѣ, ка дн Мартїе се порнѳекѣ чернндѣ
днпреціѣрїріле. Шнѣ днпнрнштѣ де 700 мїліїне стѣ дн петѳ,
ка шї челѣ сардїнезѣ де 150 мїл. — Пенѣрѣ пресѣ с'а денпнїтѣ
о комїсііне, ка сѣ черчетеze кнм с'арѣ днпнѣка лібертатеа еї,
рѣтнпнндѣ неатакатѣ нѣмаї дїнастіа.

Персіні шї еміте дн Монїторїѣ о черкнларѣ аснпра леції де
пресѣ, дн карѣ декїарѣ, къ дѣкѣ партїтеле шї скріїторїї респек-
тнндѣ воїнда попорнлнѣ Францеї, рнцелегѣ лібертатеа пресеї дн
сѣнснлѣ ачеста, атнчї арт. къ адмонїціініле ва рѣтннѳ літерѣ
тѳртѣ. „Преса нѳте дїскнѣта авѣснріле шї лѣкѣрїріле адмінїстра-
ціінеї шї а дескопери недрептѣрїріле“, нѣмаї дн контра дїнастіеї
шї а статнлнѣ сѣ нѣ се факѣ атаче. —

DIN PRINCIPATELE UNITE цѣтрннсе шїтїреа, къ адшпареа
де поѣ а катерелорѣ се ва дескїде дн 29. Деч.

М. Са Домнїорнѣлѣ Прїнціпателорѣ рѳнтнѣ сосї дн 19. дін
Іашї шї Днмїнекѣ прїмі днфѣцѳшареа фнкнціонарїлорѣ шї аиторѣ
потавїлітнцї шї кѳмерчїанці, къ карѣ окасїіне ле ворбі днтре ал-
теле шї ачѣстеа:

„Домнїорѣ, вѣ вѣзѣ къ пѣчѳере; вѣ рекомандѣ сѣ вѣ лїні-
шїції деопре непорочїтеле днпнпнїрї дела Країова шї Пдїїешїї,

